

Skien, 17.12.2020

Hørings svar til utredning av fylkeskommunens rolle i Vestfold og Telemark

Fra Telemark Museum

Telemark Museum takker for anledningen til å gi en uttalelse om den foreliggende utredningen og for at fylkeskommunen på denne måten har satt viktige museumsspørsmål høyt på dagsordenen. TM setter også stor pris på graden av involvering, dialog og innspillmuligheter som har preget prosessen. Hovedinntrykket vårt av utredningen er at den er grundig, nøktern, faktabasert og beskriver en virkelighet vi som institusjon kjenner oss godt igjen i, både mht historikk og nåsituasjon. Den gir et godt kunnskapsgrunnlag for å diskutere fremtidige politiske veivalg både for fylkeskommunen og institusjonene selv.

Museumsreformens resultater

Museumsreformens mål om faglig utvikling og profesjonalisering av sektoren tillegges en hovedrolle i den utviklingen som har skjedd på museumsfeltet de senere år, det er en vurdering vi deler fullt ut. De samme målene var retningsgivende når de tidligere fylkeskommunene tok en aktiv rolle i konsolideringsprosessene som skapte den strukturen vi har i dag, selv om det ga to svært ulike resultater i de to fylkene. Vi mener de konsoliderte enhetene har svart godt på ambisjonene om faglig utvikling og profesjonalisering. Telemark Museum har som følge av reformen, blitt en relevant og utviklingsorientert samfunnsaktør og har utviklet en stab med samlet sett høyere og mer differensiert kompetanse enn de typiske «museumspotetene» på hvert sted representerte tidligere. Det skal her også pekes på at museet har stått bak to helårsåpne nyetableringer i Porsgrunn, DuVerden og Porselensmuseet. Det første har etablert seg som et av landets regionale vitensentre og sjøfartsmuseer, med statlig finansiering, det siste har også oppnådd statlig tilskudd, og er i ferd med å markere seg gjennom internasjonalt samarbeid. TM er i prosess med å utvikle helårsåpne tilbud også i Skien, med bygging av nytt administrasjons- og publikumsbygg som

Øvregate 41, 3715 Skien
Sentralbord: 35 54 45 00
Faks: 35 54 45 01
Org. nr: 970 946 047
post@telemark.museum.no
www.telemarkmuseum.no

åpner dørene i 2021. Nevnes her må også det store, forskningsbaserte utviklingsprosjektet på Henrik Ibsen Museum. På Ulefoss har vi ansvar for et av fylkets viktigste kulturminner, Ulefos Hovedgaard, som er et svært krevende anlegg mht. antikvarisk vedlikehold og forvaltning.

Behov for regional museumspolitik

Når det er sagt, peker utredningen også på flere utfordringer som vil fordre vilje og evne til å fortsette en regional museumspolitisk utvikling på flere områder. En av disse er det utredningen selv beskriver som en «underskog» av frivillighet og lokale samlinger som har blitt stående utenfor museumsnettverket. Det ble imidlertid ved reformens gjennomføring satt opp en rekke faglige og økonomiske kriterier for konsolidering som ble tilsidesatt til fordel for et ønske om å få mange enheter med. For Telemark Museums del, innebar det at spenningen mellom de to museumsformene ble en strukturell innebygget del av den nye enheten, der den lokalt etablerte driftsøkonomien og personalsituasjonen ikke hadde bærekraft til å realisere kravene til profesjonalitet som ble definert av departementet. Som utredningen peker på, ga dette i noen tilfeller *hverken* tilstrekkelige muligheter til å realisere profesjonalisering og attraksjonsutvikling lokalt - *eller* legge til rette for videreføring av frivillig engasjement på samme måten som før. Her ser museet det som ønskelig at fylkeskommunen kunne ta en aktiv rolle som formidler av nasjonale og regionale mål, og bistå når det trengs, med å få på plass museumsfaglig, økonomisk realistiske og juridisk bærekraftige avtaler. Det er mulig en fremtidig museumslov vil kunne være til hjelp her, der det antakelig vil komme en form for akkreditering av museer etter visse kriterier.

Bevaringsutfordring for samlinger og bygg

TM har de siste årene forsøkt å adressere denne problemstillingen gjennom reforhandling av avtaleverk og rolleavklaringer, og særlig utfordret vertskommunene på hvorvidt de ønsker å legge sine museumsambisjoner på det profesjonelle nivået og bruke TM som museumsleverandør, eller, som utredningen sier, legge sine lokale museer til et annet politikkområde; frivillighet og annen kulturvirksomhet. Det er særlig når infrastrukturen og økonomien knyttet til lokale samlinger ikke (lenger) viser seg å danne tilstrekkelig basis for museal drift av visningssteder eller annen formidling, at behovet for bevaringsordninger uten annen formidling enn gjennom digitalt museum og avtalt magasinbesøk melder seg – noe

det ikke er mulig for museet å bygge et bredt publikumstilbud på. Denne problemstillingen gjelder også det store antallet av antikvariske bygninger som museene i Telemark har ansvar for og der ikke alle egner seg til formidling og/eller har noe inntekspotensial. Telemark museum har ansvar for svært mange kostnadskrevenne bygg fra Nome i nord til Kragerø i sør og deler kulturrådets bekymring for at forfallet i mange tilfeller løper raskere enn museene har mulighet til å holde tritt med. Kostnadene med et stort forvaltningsansvar på vegne av eiere, som ikke har løpende midler å bidra med, gjør det vanskelig for museet å prioritere tydeligere opp *andre viktige* sider ved museumsoppdraget; dokumentasjon, forskning, formidling og ikke minst digitalisering.

Fylkeskommunens ulike roller – harmonisering - utviklingsmuligheter

Verdien av den fylkeskommunale økonomiske bistanden på andre måter enn gjennom direkte tilskudd, der hvor fylket selv er eier (Vestfold), er betydelig og blir godt dokumentert i utredningen. Hvorvidt denne bistandsformen også kan utvides til å komme museene i Telemark til gode uten å endre eierskapsmodellen er et spørsmål som vi ikke har noe svar på, men vi kan i alle fall peke på noen områder der en kunne tenke seg at fylkeskommunen tar et større utviklingsansvar til beste for hele sektoren ved å initiere felles prosjekter og dermed også tilføre prosjekt- og investeringsmidler.

TM har behov for oppgraderinger av magasin- og arkivfasiliteter (investering) og flere hender til å håndtere store etterslep innen fysisk og digital samlingsforvaltning (drift). På disse områdene ser vi muligheten for samdriftsfordeler og felles organisering, i første omgang kanskje gjennom prosjekter initiert og finansiert regionalt. Kanskje er det arkiv-feltet som peker seg ut som et sted å begynne for en fylkesdekkende felles organisering. Vi kan for øvrig vise til et stort samlingsforvaltningsprosjekt i Rogaland, initiert av fylket, der alle museene ble inkludert og det ble gjort en samlet intensivt innsats for å bedre registrering og bevaring av viktige og prioriterte samlinger. Det er imidlertid grunn til å påpeke at *samarbeid i seg selv* ikke generer nye ressurser eller større kapasitet mht oppgaveløsning. Det viser opprettelsen av Telemarksarkivet tydelig, der samarbeidet museene mellom og med fylkeskommunen som oppdragsgiver, sett fra TMs side har vært positivt og gitt noen gode resultater, blant annet en felles bevaringsplan, men det har ikke vist seg utløsende for mer enn ganske marginale ekstra ressurser og det har skapt mer byråkratisk kompleksitet enn vi ser som ønskelig og nødvendig.

Eierskapsstruktur

Den største utfordringen vi leser inn i dette dokumentet er den vi allerede kjenner fra vårt eget og andres innspill; de to ulike tilnærmingene de tidligere fylkene har hatt til museumsforvaltning. Der museumslandskapet i Telemark hovedsakelig er organisert som stiftelser, både på eier og driversiden, er Vestfold et IKS med kommunalt og fylkeskommunalt eierskap. Det gjør at fylket har både en tilskudds- utvikler- og eierrolle, mens den siste rollen, eierskap, nå bare utøves i den ene delen av fylket. Den problemstillingen er grundig drøftet i utredningen, og her har ikke TM noen særskilt oppfatning om hvordan de ulike rollene kan utliknes eller harmoniseres. Det er et politisk spørsmål. Vi har imidlertid med interesse fulgt diskusjonene om selskapsmodeller i museumslandskapet nasjonalt, og er åpen for å vurdere den løsningen som bl.a. Haugalandsmuseet og museene i Sør-Trøndelag og Anno har valgt, med et AS. TM kunne vurdert å inngått samlet i en større AS- enhet, men det ville da være en fordel om en kunne redusere eierkompleksiteten ved å oppløse/sammenslå lokale eierstiftelser. Modellen med driftsansvarlig stiftelse og eiende understiftelser har vist seg, som både denne utredningen og flere andre evalueringer vi kjenner til peker på, å skape en strukturell kompleksitet og styringsutfordring som ikke alltid lar seg løse gjennom avtaler. Stiftelsesloven gir juridiske enheter en autonomi som i noen tilfeller kan være vanskelig å forene med å overlate ansvar og beslutningsmyndighet til en annen stiftelse.

Konsolidering

Det anbefales eksplisitt ikke, i denne utredningen, å gå i gang med nye konsolideringer, med mindre institusjonene selv ønsker og initierer det. TM støtter den konklusjon på det *nåværende* tidspunktet, men ser spørsmålet om konsolideringer også i sammenheng med de ovenfor nevnte spørsmål. Særlig for TM viser det seg at konsolideringen ikke kan betraktes som en ferdigsnekret modell, men en som krever ytterligere justering og tilpasning. I og med at modellen i sin tid ble konstruert av fylkeskommunen, ser vi det som naturlig at den nye fylkeskommunen tar en rolle i slike prosesser. Da daværende kulturminister Trine Skei Grande i 2019 inviterte museumslederne til studietur i Scotland, var en av de tingene vi merket oss, at det der ble skilt veldig tydelig mellom museumsenheter som var regnet som lokalt, kommunalt ansvar og de som var regnet som et statlig/regionalt ansvar med tilhørende finansiering og krav til faglige leveranser og profesjonell drift. I vår sammenheng mener vi det bør være et regionalt ansvar å tydeliggjøre kriteriene for regional og statlig finansiering. I tilfeller der det lokale museet representerer kulturarv av regional/nasjonal betydning, men den aktuelle kommunen ikke har tilstrekkelig finansiell bæreevne, bør regionen vurdere å ta et større finansieringsansvar. De kommunale bidragene til museenes

underavdelinger varierer svært mye, og det er gjerne liten eller ingen sammenheng mellom hva det koster å forvalte og drive et museum og hvor stort befolkningsgrunnlag den aktuelle vertskommunen har som grunnlag for å bidra økonomisk.

Strategiske satsninger og prioriteringer

I en tid da signalene om økonomisk nøkternhet, krav til bærekraft og prioriteringer er sterke, er dette utfordringer fylkeskommunens politikere og de konsoliderte enhetene deler. Vi ønsker oss ideelt sett at ressurser må følge oppgavene, men vi ser at tiden krever at oppgavene i stadig større grad må tilpasses ressursene. I den prosessen er det viktig med god dialog og samstemte strategiske valg slik at de ressursene fylkeskommunen kan tilføre sektoren selv, og de ressursene fylket kan bidra til at sektoren utløser lokalt og ikke minst nasjonalt, bidrar til å realisere de *viktigste og de mest bærekraftige målene* for museene våre.

Vi ser frem til et godt samarbeid med den nye fylkeskommunen for å realisere god museumsutvikling, kulturarvforvaltning og attraksjonsbygging.

For Telemark Museum

Jorunn Sem Fure

Direktør